

Suldal Kommune
Eidsvegen 7
4230 Sand

Deres ref.	Vår ref./Saksbehandler	Arkivkode:	Dato:
	13/2056-195/26/7156/Rune Bratås	K2-J07	23.04.2026

UTTALE TIL DETALJREGULERING – RÅSTOFFUTVINNING BERAKVAM – KORDALSNOTEN (PLANID 202301)

1. Innleiing

Det blir vist til oversending frå Suldal kommune vedrørande revidert planforslag for detaljregulering av råstoffutvinning ved Berakvam–Kordalsnoten.

Senter for Miljøretta helsevern har, i samarbeid med kommuneoverlegen, vurdert planforslaget med utgangspunkt i folkehelselova og forskrift om miljørettet helsevern, samt relevant sektorrettledning for mineralverksemd og pukkverk.

Uttalen skal inngå som fagleg grunnlag for kommunen si vidare sakshandsaming.

2. Lovgrunnlag og faglege føringar

Vurderinga er særleg forankra i:

- Folkehelselova §§ 1, 4, 5, 6 ,8 og 11
- Forskrift om miljørettet helsevern §§ 1,2,4, 7, 8, 9 og 11

I tillegg er følgjande faglege rettleiarar lagt til grunn:

- IS-2288 Veileder for kommunens tilsyn med miljørettet helsevern.
- Luftskvalitetskriterier (FHI/(Miljødirektoratet 2023)
- Direktoratet for mineralforvaltning (DMF): rettleiar om sikring, skjerming og etterbruk av steinbrot
- Miljødirektoratet: rettleiar for behandling av støy og støv frå pukkverk (M-1136)

Desse gir føringar for kva som er å rekne som god praksis for å førebyggje helse- og miljøbelastningar.

3. Overordna vurdering – berekraft og folkehelse

Folkehelselova § 1 legg til grunn at kommunen skal fremje ei samfunnsutvikling som styrkjer helse, livskvalitet og gode miljømessige og sosiale forhold.

Planforslaget må vurderast både ut frå:

- positive effektar for lokalsamfunnet
- og potensielle negative helsekonsekvensar

Utvidinga av verksemda kan bidra til:

- arbeidsplassar og lokal verdiskaping
- styrking av busetnad og bulyst
- betre grunnlag for skule og barnehage

Samtidig viser tilgjengeleg kunnskapsgrunnlag til betydeleg samla miljøbelastning . Brev frå Statsforvaltaren i Rogaland datert 20.10.2025 som omhandlar fråsegn med motsegn vedrørande reguleringsplanen seier også at helsekonsevensutgreiinga som er utarbeida i samband med planforslaget først og fremst er «ei samanstilling av fagrapportane for støy, støv m.m., og ikkje som ei kritisk vurdering av konsekvensane for folkehelsa. Den verken omtalar eller vurderer tiltaket opp mot folkehelselova.»

Senter for Miljøretta helsevern vurderer derfor at det er behov for ei tydeleg avveging mellom samfunnsnytte og helsemessige konsekvensar.

4. Helsefagleg vurdering

4.1 Samla belastning og føre-var

Planen inneber langvarig påverknad frå fleire kjelder (støy, støv, lys, trafikk, lossing mv.).

I tråd med både folkehelselova og rettleiar for pukkverk (M-1136) må samla belastning vurderast, ikkje berre enkeltfaktorar isolert.

Føre-var-prinsippet i folkehelsa inneber at mangel på fullstendig vitskapleg vissheit ikkje skal hindre tiltak for å førebyggje alvorleg eller uoppretteleg skade på helsa til befolkninga. Det er eitt av fem grunnleggjande prinsipp i det systematiske folkehelsearbeidet, og krev proaktiv innsats for å beskytte mot helsetrugs mål:

- **Føremål:** Å gardere seg mot helseskadar ved å setje inn tiltak tidleg, sjølv når konsekvensane er usikre, men vitskapleg sannsynlege
- **Føremålstenleg:** Prinsippet gjeld særleg innan miljøretta helsevern og kommunal planlegging, der avgjerder skal takast for å unngå risiko før skade er påvist.
- **Forholdsmessigheit:** Tiltaket må stå i høve til kor alvorleg risikoen er.
- **Lovforankring:** Det er ein integrert del av føremålet i folkehelselova om å fremje helse og førebyggje sjukdom gjennom Lov om folkehelsearbeid
- **Hovudregel:** Dette prinsippet føreset at tvilen skal kome menneske og miljø til gode

4.2 Lokalisering – Forskrift om miljørettet helsevern § 8

Det er allereie etablert industriell verksemd i området, og planforslaget gjeld ei utviding av eksisterande aktivitet. Dette talar isolert sett for at arealbruken er kjend og i utgangspunktet eigna til formålet og er i tråd med prinsipp om arealbruk der ein samlar belastande verksemd.

Samtidig inneber utvidinga ei auka belastning. Etter forskrift § 8 må det vurderast om lokaliseringa framleis er eigna sett opp mot:

- nærleik til busetnad
- bruk av nærområde
- samla påverknad

Miljøretta helsevern legg til grunn at det er avgrensa busetnad i nærleiken av sjølve uttaksområdet, noko som reduserer potensialet for direkte konflikter med bustadområde samanlikna med meir tettbygde område.

Samstundes viser tilgjengelege støy- og påverknadskart at det finst bustader innanfor influensområdet til tiltaket, og at desse kan bli påverka av støy, støv og anna aktivitet knytt til utvidinga.

På denne bakgrunn må vurderinga etter forskrift § 8 ikkje berre baserast på avstand til næraste busetnad, men også på:

- korleis påverknad faktisk spreier seg i terrenget
- lokale forhold som topografi og vindretning
- varigheit og omfang av belastninga

Miljøretta helsevern vurderer at sjølv om lokaliseringa i utgangspunktet er eigna for denne typen verksemd, inneber utvidinga at det må stillast skjerpa krav til avbøtande tiltak og oppfølging for å sikre at påverknad på nærliggande bustader ikkje fører til helsemessige ulemper.

4.3 Helsemessige ulemper – Forskrift om miljørettet helsevern § 9

Etter forskrift om miljørettet helsevern § 9 skal verksemdar ikkje påføre omgjevnadene helsemessige ulemper.

Miljøretta helsevern legg til grunn at vurderinga av helsemessige ulemper må omfatte både direkte og indirekte verknader på helsa, herunder forhold som påverkar trivsel, kvardagsliv og livskvalitet over tid. I denne saka er det særleg relevant å vurdere:

- langvarig eksponering for støy og støv
- påverknad på søvn og restitusjon
- opplevd belastning i nærmiljøet
- bruk og oppleving av nærområde

Det er viktig å understreke at helsemessige ulemper også kan oppstå sjølv om enkeltfaktorar ligg innanfor gjeldande grenseverdiar. Samla belastning, varigheit og individuelle forskjellar i sårbarheit kan føre til negative helseeffektar over tid.

Miljøretta helsevern vurderer derfor at forhold som påverkar trivsel og livskvalitet må inngå som ein naturleg del av den samla helsevurderinga i denne saka.

4.4 Støy – krav og praksis

Retningslinje T-1442 og M-1136 legg føringar for vurdering av støy frå pukkverk.

Senter for Miljøretta helsevern vurderer at det må sikrast:

- etterleving av grenseverdiar i faktisk drift
- særskilt handtering av impulsstøy
- kontinuerlege målingar og rapportering

Skjermingstiltak må vere dokumentert effektive og fagleg sikra - og ein integrert del av verksemdas internkontrollsystem

4.5 Støv og luftkvalitet

M-1136 understrekar at støv er ein sentral miljø- og helsefaktor ved pukkverk.

Det må sikrast:

- førebyggjande støvdemping (t.d. vassbinding, driftstilpassing)
- måling av både svevestøv og nedfallsstøv
- etterleving av FHI sine luftkvalitetskriterium

Tiltak må vere proaktive, ikkje berre reaktive. Senter for Miljøretta helsevern vil peike på at det er vedteke nytt EU-regelverk for luftkvalitet som inneber skjerpa krav til mellom anna svevestøv (PM2.5 og PM10). Regelverket kan implementerast i nasjonalt regelverk i løpet av dei kommande åra, med strengare grenseverdiar fram mot 2030.

Desse endringane er basert på oppdatert kunnskap om helseverknader av luftforureining, og inneber ei tilnærming til WHO sine anbefalte nivå for luftkvalitet.

På denne bakgrunn vurderer Senter for Miljøretta helsevern at planlegging og utforming av tiltaket bør vere tilstrekkeleg robust til å møte framtidige skjerpa krav til luftkvalitet. Dette inneber at tiltak for støvredusering, overvaking og drift bør dimensjonerast med eit langsiktig perspektiv, slik at behov for omfattande ettertiltak i seinare fase blir redusert.

Sjølv om desse krava ikkje er fullt ut implementerte i gjeldande regelverk, er dei relevante som fagleg grunnlag i vurderinga av kva som utgjer eit helsemessig tilfredsstillande miljø etter forskrift om miljørettet helsevern.

4.6 Sikring og skjerming – DMF(Direktoratet for mineralforvaltning)-retteleiar

DMF sin rettleiar legg vekt på at steinbrot skal:

- sikrast mot ulykker og uønskt ferdsel
- skjerme omgjevnadene mot støy, støv og visuell påverknad

Senter for Miljøretta helsevern vurderer at dette inneber krav til:

- fysisk sikring av området
- terrengtilpassing og vegetasjonsskjerm
- skjermingstiltak som faktisk reduserer belastning for naboar

Dette er også viktig for å redusere psykososiale belastningar.

4.7 Etterbruk og langsiktig perspektiv

DMF-rettleiar understrekar at etterbruk skal planleggast tidleg.

Senter for Miljøretta helsevern vurderer at etterbruk har betydning for folkehelse ved at:

- areal kan tilbakeførast til natur eller rekreasjon
- landskapsinngrep kan avgrensast over tid

Langsiktig planlegging er viktig gitt tiltaket si varigheit.

4.8 Vassforsyning og grunnvatn

Det er positivt at det er stilt krav til handtering av overvatn. Det må likevel sikrast:

- kontinuerleg overvaking av vasskvalitet
- beredskap ved forureining
- tryggleik for private vasskjelder

Senter for Miljøretta helsevern vil i denne samanhengen peike på at det finst døme frå anna industri i regionen, mellom anna ved Eramet i Sauda, der det er etablert tiltak for reinsing og kontroll av overflatevatn frå industriområde før utslepp. Slike løysingar viser at det er mogleg å redusere risiko for forureining gjennom tekniske og driftsmessige tiltak.

På denne bakgrunn blir det tilrådd at tiltakshavar vurderer tilsvarande eller tilpassa løysingar for reinsing og handtering av overflatevatn, i tråd med beste tilgjengelege praksis (BAT), slik at påverknad på vassmiljø og drikkevassressursar blir redusert mest mogleg.

4.9 Trafikk og tryggleik

Planforslaget vil kunne medføre auka tungtransport i tilknytning til verksemda og i utbyggingsfasen. Generelt kan slik transport gi auka belastning i form av støy, støv og redusert trafikktryggleik.

Samstundes legg Senter for Miljøretta helsevern til grunn at det i dette området er avgrensa busetnad og få mjuke trafikantar, derunder få skuleelevar. Dette reduserer risikoen for direkte negative konsekvensar for trafikktryggleik samanlikna med meir tettbygde område.

Det finst også alternative transportveggar, noko som gir moglegheit til å styre trafikken slik at belastninga på eventuelle utsette område og tidspunkt kan reduserast.

På denne bakgrunn vurderer Miljøretta helsevern at trafikkrelaterte helseulempar kan avgrensast gjennom gode driftsmessige tiltak, som til dømes:

- tilpassing av transporttidspunkt i utviklingsfasen
- tiltak for å redusere støv og støy langs transportveggar

Sjølv om trafikkbelastninga i dette området er avgrensa, skal slike forhold likevel inngå i den samla vurderinga av belastning for nærområdet.

4.10 Krav til verksemda – Forskrift om miljørettet helsevern § 7

Verksemda skal planleggjast og drivast slik at ho til ei kvar tid er helsemessig tilfredsstillande, jf. forskrift om miljørettet helsevern § 7.

Senter for Miljøretta helsevern vurderer at dette inneber krav til systematisk arbeid med:

- førebygging av støy, støv og andre belastningar
- kontinuerleg overvaking av relevante miljøfaktorar
- tilpassing av drift ved avvik eller uønska hendingar

For å sikre at desse krava blir oppfylte i praksis, er det avgjerande at verksemda etablerer eit internkontrollsystem som også ivaretek:

- **Dokumentasjon:**

Alle relevante målingar, vurderingar og tiltak skal dokumenterast på ein måte som gjer det mogleg å etterprøve om krav til helsemessig forsvarleg drift er oppfylte.

- **Sporbarheit:**

Det skal vere mogleg å følgje utviklinga i miljøpåverknad over tid, inkludert samanhangen mellom drift, målingar og gjennomførte tiltak.

- **Openheit og informasjon:**

Informasjon av helsemessig betydning, herunder resultat frå måleprogram, avvik og gjennomførte tiltak, skal gjerast tilgjengeleg for kommunen og Miljøretta helsevern. Dette er viktig for å sikre tillit og moglegheit for tilsyn og oppfølging.

- **Risikovurderingar:**

Det skal gjennomførast jamlege og oppdaterte risikovurderingar knytt til støy, støv, vassmiljø, trafikk og andre relevante faktorar. Risikovurderingane skal danne grunnlag for førebyggjande tiltak og prioriteringar i drifta.

- **Handtering av avvik og klager:**

Verksemda skal ha rutinar for registrering, vurdering og oppfølging av avvik og klager frå naboar, med dokumentert oppfølging og tilbakemelding.

Miljøretta helsevern vurderer at slike system er avgjerande for å sikre at verksemda ikkje berre oppfyller krav på papiret, men også i praktisk drift over tid. For at omsynet til folkehelse og miljørettet helsevern skal bli reelt ivareteke, tilrår me at sentrale avbøtande tiltak forankrast i reguleringsføresegn.

4.11 Helsekonsekvensutgreiing – Folkehelseloven § 11

Forskrift om miljørettet helsevern § 11 gir kommunen heimel til å krevje utarbeiding av helsekonsekvensutgreiing når det er grunn til å anta at eit tiltak kan medføre helsemessige konsekvensar. Samstundes skal det gjerast ei forholdsmessigheitsvurdering, der nytten av utgreiinga blir vurdert opp mot ulempene ved å gjennomføre ho.

Miljøretta helsevern vurderer at planforslaget gjeld eit omfattande og langvarig tiltak, med fleire potensielle eksponeringsfaktorar, mellom anna støy, støv, trafikk, landskapsendringar og påverknad på nærmiljø.

Erfaringar frå andre saker viser at det ofte blir gjort vurderingar av enkeltfaktorar kvar for seg, medan den samla helseeffekten og moglege **synergieffektar** i mindre grad blir utgreidd. Det er kjent at fleire samtidige belastningar kan forsterke kvarandre slik at den samla helseeffekten blir større enn summen av dei enkelte faktorane.

Vidare er det eit viktig poeng at det å halde seg innanfor fastsette grenseverdier ikkje nødvendigvis inneber at forholda er helsemessig tilfredsstillande. Individuell sårbarheit, lokale forhold og kombinasjon av fleire påverknadsfaktorar kan gi helseulempar også ved nivå under gjeldande grenseverdier.

Miljøretta helsevern vurderer på denne bakgrunn at det er behov for ei meir heilskapleg vurdering av helsekonsekvensar, der ein:

- vurderer fleire eksponeringsfaktorar i samanheng

- inkluderer både fysiske og psykososiale forhold
- tek omsyn til lokale forhold og bruk av området
- baserer vurderingar på oppdatert kunnskap og erfaringar frå tilsvarande tiltak

Samtidig skal omfanget av ei eventuell helsekonsekvensutgreiing stå i rimeleg forhold til nytten. Gitt tiltaket si storleik, varigheit og potensielle påverknad vurderer Senter for Miljøretta helsevern at ei slik utgreiing vil vere forholdsmessig og bidra til eit betre og meir treffsikkert beslutningsgrunnlag.

4.12 Påreknelegheit og tålegrense

Senter for Miljøretta helsevern legg til grunn at det allereie er etablert industriell verksemd i området. Dette inneber at ein viss grad av støy, støv og trafikk må reknast som pårekneleg for dei som har busett seg i eller nyttar området.

Det følgjer av forarbeid og praksis knytt til folkehelselova og forskrift om miljørettet helsevern at vurderinga av kva som utgjer ei «helsemessig ulempe» etter § 9 må sjåast i samanheng med lokale forhold, herunder områdets karakter og kva belastningar som er påreknelege.

I område som er regulert til eller prega av industriell verksemd, vil tålegrensa for enkelte miljøpåverknader kunne vere høgare enn i reine bustadområde.

Samtidig er det eit grunnleggjande krav at verksemda til ei kvar tid skal drivast på ein helsemessig tilfredsstillande måte, jf. forskrift § 7, og ikkje påføre omgjevnadene helsemessige ulemper, jf. § 9. I denne saka er det tale om ei vesentleg utviding av eksisterande aktivitet. Dette inneber at vurderinga ikkje berre kan baserast på eksisterande situasjon, men må omfatte om auka aktivitet fører til nye eller forsterka helseulempar.

Senter for Miljøretta helsevern vurderer derfor at omsynet til påreknelegheit og lokalisering må vegast opp mot kravet om å førebyggje nye eller vesentleg auka helsemessige ulemper.

5. Samla vurdering

Planforslaget inneber:

Positive forhold:

- lokal verdiskaping og arbeidsplassar
- styrking av lokalsamfunn

Utfordringar:

- langvarig støy- og støvbelastning
- påverknad på livskvalitet
- samla belastning over tid

Rettleiarane frå DMF og Miljødirektoratet viser at slike tiltak krev strenge krav til sikring, skjerming og oppfølging.

Senter for Miljøretta helsevern vil særleg peike på at vurdering av folkehelse i plansaker ikkje berre kan baserast på enkeltvise fagrapportar eller etterleving av grenseverdier. Det må gjerast ei heilskapleg vurdering av korleis ulike miljøfaktorar verkar saman, og kva samla belastning befolkninga blir utsett for over tid.

I denne saka, med eit langvarig og omfattande tiltak, er det særleg viktig å vurdere slike samla effektar, inkludert mogelege synergieffektar mellom støy, støv, trafikk og endringar i nærmiljø og landskap.

Ei styrka og meir systematisk helsekonsekvensvurdering vil etter Senter for Miljøretta helsevern si vurdering vere eit viktig bidrag for å sikre at omsynet til befolkninga si helse og livskvalitet blir tilstrekkeleg ivareteke i den vidare planbehandlinga.

6. Konklusjon

Senter for Miljøretta helsevern meiner at planforslaget kan vere i tråd med måla i folkehelselova, føreset at:

- krav i rettleiar for pukkverk (M-1136) blir lagt til grunn
- prinsipp frå DMF om sikring, skjerming og etterbruk blir følgde
- helsemessige ulemper blir aktivt førebygde
- det blir etablert robuste system for oppfølging
- det blir gjort en ytterlegare helsekonsekvensutreiing

Dersom dette ikkje blir tilstrekkeleg ivareteke, kan planen vere i strid med forskrift om miljørettet helsevern.

Med helsing

Senter for Miljørettet helsevern
Veterinær/leiar Rune Bratås

Harald Bjarne Hellesen
Kommuneoverlege

Rune Bratås
Veterinær/Leder